

ПОНЯТТЯ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ПРАКТИКА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

THE DEFINITION OF SETTLEMENT OPERATIONS AND THE PRACTICE OF THEIR APPLICATION IN E-COMMERCE

УДК 657.01

<https://doi.org/10.32843/infrastruct40-78>**Фоміна О.В.**

д.е.н., професор,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Київський національний торговельно-економічний університет
Семеніхін М.В.
аспірант кафедри бухгалтерського обліку
Київський національний торговельно-економічний університет

Fomina Olena

Kyiv National University of Trade and Economics
Semenikhin Maksym
Kyiv National University of Trade and Economics

У статті здійснено огляд нормативно-правової бази України, що регулює питання використання розрахункових операцій, і проведено дослідження поточної практики їх використання в Україні загалом та у сфері електронної комерції зокрема. Виявлено, що для сучасної української практики притаманне зростання частки та обсягів безготівкових розрахункових операцій, особливо їх нових форм (із використанням банківських карток, через платіжні системи та альтернативні способи оплати, такі як криптовалюта). Розглянуто поняття розрахункових операцій із погляду потреб бухгалтерського обліку. Запропоновано нове визначення даної категорії на основі існуючого визначення в Законі України та з урахуванням нових сутнісних характеристик, що притаманні сучасній практиці використання розрахункових операцій. Запропоновано нову класифікацію розрахункових операцій за формою їх здійснення у вигляді рисунку. Виявлено основні тенденції у використанні розрахункових операцій і проблемні питання, що потребують подальшого дослідження.

Ключові слова: розрахункові операції, розрахунки, оплати з контрагентами, електронна комерція, електронна торгівля, форми розрахункових операцій, платіжні системи, криптовалюта.

В статье сделан обзор нормативно-правовой базы Украины, регулирующей вопросы использования расчетных операций, и проведено исследование текущей практики их использования в Украине в целом и в сфере электронной коммерции в частности. Выявлено, что для современной украинской практики характерен рост доли безналичных расчетных операций в общей структуре, а также их объемов, особенно их новых форм (с использованием банковских карт, через платежные системы и альтернативные способы оплаты, такие как криптовалюта). Рассмотрено понятие расчетных операций с точки зрения потребностей бухгалтерского учета, предложено новое определение данной категории на основе существующего определения в Законе Украины и с учетом новых существенных характеристик, присущих современной практике использования расчетных операций. Предложена новая классификация расчетных операций согласно форме их осуществления в виде рисунка. Обозначены основные тенденции в использовании расчетных операций и проблемные вопросы, требующие дальнейшего исследования.

Ключевые слова: расчетные операции, расчеты, оплаты с контрагентами, электронная коммерция, электронная торговля, формы расчетных операций, платежные системы, криптовалюта.

This article reviews the Ukrainian legislation that regulates the usage of settlement operations and studies the current practice of their use in accounting and practice either in Ukraine and in the E-commerce sector. It is revealed that modern Ukrainian practice is characterized by an increase in the share and volume of non-cash settlement operations, and especially of their new forms (operations by using bank cards, by using payment systems and alternative payment methods, such as cryptocurrencies). The article considered the definition of "settlement operations" from an accounting point of view and offer a new one based on the existing definition in the Ukrainian legislation and also including new essential characteristics that are typical to the modern practice of using settlement operations and has next meaning: «fact of payment by a party who has liability for goods, works or services; in the form of monetary assets (cash, electronic money, fiat currencies, etc.) or cryptocurrency to the other party that holds such obligations; in the form and on the terms recognized by the legislation of the country within the payment was made.» A new classification of settlement operations was proposed by the base of the form by which it was made. And is divided into further forms: cash operations, barter, settlement operation with a usage of cryptocurrency, transactions by (electronic money) payment systems and cashless operations. As it identifies main trends in the use of settlement operations and fully fulfill needs of the users of settlement operations from an accounting point of view. Issues that need further investigation according to research are: 1. Restrictions on the use of funds in the banks and payment systems accounts that are not taken into accounting. 2. The need to minimize the costs of using funds in the banks and payment systems accounts, which is not provided by the existing methods of accounting for settlement operations. 3. Difficulties in using cryptocurrency and its reflection in accounting records and reports, uncertain legal status despite using cryptocurrency in Ukrainian practice.

Key words: settlement operations, settlements, payments with counterparties, e-commerce, e-commerce, forms of settlement transactions, payment systems, cryptocurrency.

Постановка проблеми. Сучасна підприємницька діяльність відзначається наявністю великого різноманіття способів оплати за товари, роботи й послуги, що зумовлено розвитком засобів комунікації, мережі Інтернет та поширеністю електронних систем обліку інформації. Частка здійснення безготівкових розрахункових операцій щороку зростає. Так, серед громадян України, за даними Національного банку, частка обсягу безготівкових операцій із використанням платіжних карток за підсумками 2018 р. досягла 45,1%. Спостерігається щорічне зростання кількості активних карток в обігу (у середньому на 5,5%

за останні три роки), збільшується середній чек операцій, оплачених безготівковим способом.

Разом із тим, обсяги і динаміку ринку електронної комерції складно оцінити через відсутність єдиної статистики з боку державних органів, а дослідницькі центри ведуть статистику лише по підприємствах електронної торгівлі. Очевидним є збільшення обсягів товарообороти в цій сфері як у світі, так і в Україні: у світовому масштабі ніша e-commerce за підсумками 2017 р. показала вражаюче зростання на 16%, при цьому досягнувши 1,5 трлн дол. [1], а за даними Державної служби статистики, обсяги

реалізації підприємств електронної торгівлі у 2018 р. становили понад 8 млрд грн і зросли на 32,6% порівняно з 2017 р. [2].

Тенденції до автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку, а також подачі звітів в електронній формі закріплюється нормативно-правовими документами, а саме законами України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [3], «Про електронні документи та електронний документообіг» [4], «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [5] і Податковим кодексом України [6], який вимагає подавати звітність середнім і великим підприємствам виключно в електронному вигляді.

Інтерес із боку державних органів виражається зацікавленістю в максимально точному відображенні всіх видів діяльності підприємств електронної комерції для поповнення бюджету шляхом податкових надходжень.

Зміни умов ведення підприємницької діяльності зумовили необхідність змін у методах обліку розрахункових операцій, їх обробці та подальшій систематичі для потреб користувачів інформації. Особливо це питання актуальне для сфери електронної комерції, де вся діяльність пов'язана із застосуванням дистанційних способів зв'язку, а первинні документи переважно формуються в електронному вигляді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження стану електронної комерції в Україні та перспектив її розвитку здійснювали І. Свидрук, К. Маковейчук, В. Жарнікова та О. Крендець. Обліковий аспект діяльності підприємства електронної комерції розвинули А. Крутова та О.В. Лега. Дослідженням розрахункових операцій займалися С. Кузнець, Я.О. Хірс, А.В. Гевчук, О. Кравчук. Утім, зазначимо, що основну увагу вітчизняні вчені приділили саме правовому аспекту електронної комерції, їх дослідженням займалися І. Трубін, В. Желіховський, О. Василенко та В. Висоцька.

Серед зарубіжних учених дослідженням даного питання займалися Alex Kogan, Fred Sudit and Miklos Vasarhelyi, а також Dave Chaffey і Wenjing Yang.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування поняття розрахункових операцій та вдосконалення практики їх застосування на підприємствах електронної комерції.

Завданнями даного дослідження є:

1. Удосконалення поняття «розрахункові операції» (введення нових сутнісних характеристик).
2. Огляд поточної практики використання розрахункових операцій в Україні для виділення основних тенденцій та можливих труднощів в обліку таких операцій.
3. Удосконалення класифікації розрахункових операцій (поліпшення розподілу розрахункових операцій за формою їх здійснення).

4. Виокремлення основних проблем із позиції фінансового та управлінського обліку, що виникають під час використання розрахункових операцій у сфері електронної комерції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення розрахункових операцій закріплене в ЗУ «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [5] і використовується в такому значенні: розрахункова операція – приймання від покупця готівкових коштів, платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо за місцем реалізації товарів (послуг), видача готівкових коштів за повернутий покупцем товар (ненадану послугу), а в разі застосування банківської платіжної картки – оформлення відповідного розрахункового документа щодо оплати в безготівковій формі товару (послуги) банком покупця або, у разі повернення товару (відмови від послуги), оформлення розрахункових документів щодо перерахування коштів у банк покупця [5].

Відразу відзначимо, що дане визначення є дуже об'ємним і складним, наповнене безліччю додаткових умов, які повинні зробити визначення цілісним та універсальним, але натомість робить його складним для розуміння.

Аналізуючи вітчизняні статті, спостерігається така закономірність: автори намагаються уникати поняття розрахункових операцій і використовують його зазвичай у заголовках чи назвах наукових публікацій, а в основній частині замінюють поняття «розрахункові операції» іншими термінами, близькими за значеннями чи змістом (розрахунки, платежі, оплати, взаєморозрахунки і т. д.) [9; 10]. Або, намагаючись створити нове трактування терміна, роблять його вужчим за змістом і неповним за суттю [11]. На нашу думку, це є небажаним з огляду на таке:

1. Важливе для цілей обліку та оподаткування і суміжних сфер знань поняття «розрахункові операції» має надзвичайно складне визначення і не відповідає реальним потребам користувачів інформації, що призводить до того, що його просто не використовують у науковій та підприємницькій практиці.

2. У науковому вжитку складно оперувати цим поняттям у публікації наукових досліджень, а їх трактування в кожному окремому випадку має своє значення і замінюється іншими синонімами.

3. Чітке визначення даної категорії дало б змогу спростити трактування нормативно-правових актів в Україні та налаштувати систему облікового забезпечення управління підприємством під єдине поняття, що зробило б обробку інформації та її подальше використання більш ефективним.

Ураховуючи зазначене, запропонуємо власне визначення поняття розрахункових операцій, яке враховує:

– початковий зміст, який закладено нормативно-правовим документом (ЗУ «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [5]);

– лаконічність і зрозумілість терміна для повсякденного використання та для цілей бізнес-середовища;

– характерні ознаки даного поняття, які повинні бути визначені виходячи з тих функцій, які вони виконують, та їх різноманіття;

– гнучкість у визначенні дала б змогу використовувати цей термін і в подальшому за зміни способів оплат, форм їх здійснення і тим самим зберегла свій зміст на максимальному тривалій час.

Ураховуючи вищенаведені вимоги, ми пропонуємо таке визначення:

розрахункова операція – це факт здійснення оплати стороною, що має зобов'язання за товари, роботи чи послуги, у вигляді монетарних активів (готівки, електронних грошей, фіатних валют тощо) або криптовалюти іншій стороні, перед якою виникли такі зобов'язання, у формі та на умовах, що визнаються нормативно-правовим полем держави, в межах якої проводиться оплата¹.

Дане трактування, на нашу думку, дасть змогу уникнути всіх недоліків попереднього визначення даного поняття, а також задовольнить всі умови, зазначені у вищенаведених пунктах.

Наступним важливим поняттям дослідження є «електронна комерція», яке часто заміщується терміном «електронна торгівля» як у ненаукових виданнях (сайтах, форумах, періодиці), так і в наукових публікаціях. Цікавою особливістю є те, що обидва терміни закріплені одним законом – ЗУ «Про електронну комерцію» [10], згідно з яким:

– електронна комерція – відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час учинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, унаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру;

– електронна торгівля – господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом учинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Таким чином, можна зробити висновок, що електронна торгівля – термін вужчий, бо застосовується лише до діяльності, пов'язаної з продажем, реалізацією товарів через інформаційно-телекомунікаційні системи. Тоді як електронна комерція – це будь-яка діяльність, спрямована на отримання прибутку та внаслідок якої виникають

або змінюються правочини щодо прав та обов'язків майнового характеру.

Тому зауважимо, що термін «електронна комерція», згідно з нормативно-правовими актами України, включає у себе, також і сферу електронної торгівлі. Для цілей бухгалтерського обліку пропонуємо використовувати поняття електронної комерції як таке, що є ширшим і містить у собі загальну специфіку ведення господарської діяльності через інформаційно-телекомунікаційні системи зв'язку.

Уточнивши категорійний апарат, що використовується в даній статті, пропонуємо перейти до класифікації розрахункових операцій та визначення їхніх характерних особливостей на підприємствах електронної комерції.

Станом на 2019 р. в Україні спостерігається збільшення частки використання безготівкових операцій (передусім із використанням платіжних карток) до 40% від загального обсягу здійснених розрахунків у 2019 р. (приріст 28% порівняно з 2018 р.) [11]; зростання обсягів операцій із використанням електронних грошей (платіжних систем) на 26% порівняно з 2017 р. і становить 7,2 млрд грн у 2018 р., або близько 0,37% від загального обсягу розрахункових операцій на території України [12].

Окремі уваги заслуговує питання використання криптовалют, і хоча в більшості країн світу, у тому числі й в Україні, вони не визнаються законним засобом платежу, існує перелік суб'єктів господарювання, що готові прийняти біткоїн в оплату за свої товари і послуги, їх перелік можна знайти на спеціалізованих сайтах [13].

Виходячи з практики використання форм розрахункових операцій в Україні, пропонуємо їх класифікацію за формою здійснення розрахункових операцій (рис. 1).

Для кожної форми розрахункових операцій передбачаються своя кореспонденція і свій рахунок, на якому обліковуються отримані активи (зазначено на рис. 1).

Підприємства електронної комерції зазвичай не використовують бартерні та готівкові операції, тому зробимо акцент на трьох інших формах розрахунків.

На практиці в процесі застосування розрахункових операцій на підприємствах електронної комерції виникають такі складнощі:

1. Під час отримання оплати від покупців, контрагентів у вигляді монетарного активу чи криптовалюти на відповідний рахунок не враховуються обмеження в подальшому їх використанні. Особливо це актуально сьогодні, коли банки і платіжні системи (ПС) посилюють процедури контролю й установлюють обмеження на рух коштів (наприклад, деякі банки не проводять операції з банками, що знаходяться в офшорних зонах,

¹ Авторська розробка

а в межах однієї платіжної системи можливості щодо подальшого перерахунку коштів обмежені списком ПС, з якими вони співпрацюють) – управлінський аспект обліку.

2. Операції з отримання чи перерахунку коштів із рахунків банків та ПС передбачають комісійну винагороду та (або) періодичну плату за утримання рахунку, також можливі різноманітні інші умови використання таких рахунків. Такі особливості використання кожного рахунку передбачають додаткові системи обліку, окрім їх узагальнення на субрахунках 311, 313, 335, що дасть змогу більш ефективно використовувати ліквідні активи підприємства з мінімальними витратами – управлінський аспект обліку.

3. Складнощі з обліком криптовалют на підприємствах, що використовують їх виключно як засіб платежу і не мають на меті їх утримання як фінансових інвестицій, а також не визначено юридичний статус такого активу – фінансовий аспект обліку.

Вирішення вищевказаних питань дасть змогу зробити облік на підприємствах, що використовують сучасні форми розрахунків, значно простішим та ефективнішим. Передбачається оптимізація витрат, пов'язаних із використанням коштів підприємств та інших монетарних активів, а також уникнення нераціональних управлінських рішень в аспекті розрахункових операцій.

Детальний розгляд цих проблемі пропозиції щодо їх вирішення передбачаються у наступних статтях, що будуть узагальнені дисертаційною роботою.

Висновки з проведеного дослідження. Практика ведення господарської діяльності активно змінюється, в аспекті розрахункових операцій це спостерігається у збільшенні обсягів і частки використання безготівкових способів оплати, електронних грошей та криптовалют, що є особливо характерним для підприємств електронної комерції.

Адекватний облік розрахункових операцій на підприємствах електронної комерції потребує чіткого категорійного апарату та класифікації таких операцій за формою розрахунків. Запропоновано авторське визначення поняття «розрахункові операції», аргументовано, чому досліджується саме сфера електронної комерції, а не електронної торгівлі, та запропоновано класифікацію розрахункових операцій за формою.

Питання розрахункових операцій на підприємствах електронної комерції залишається малодослідженим, а існуюча практика впровадження розрахункових операцій указує на такі проблемні питання, що потребують подальшого детального дослідження:

1. Наявність обмежень у використанні коштів на рахунках банків та платіжних систем, що необхідно враховувати в обліку.

2. Потреба в мінімізації витрат із використання коштів на рахунках банків та платіжних систем, що

не забезпечується існуючою практикою обліку розрахункових операцій.

3. Складнощі в обліку криптовалют та їх відображення на бухгалтерських рахунках і у звітності, які фактично вже використовуються в практиці, незважаючи на невизначений юридичний статус.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Fedorychak V. Електронна комерція в Україні 2018: факти, цифри та цікава статистика. URL : <https://ag.marketing/elektrona-komerciya-v-ukraini-2018/> (дата звернення: 02.02.2020).

2. Сайт Державної служби статистики. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013–2018 роках. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.01.2020).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 28.01.2020).

4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 28.01.2020).

5. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 6 липня 1995 р. № 265/95-ВР / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.01.2020).

6. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 28.01.2020).

7. Піхняк Т.А., Кобилицька М.А. Економічна сутність безготівкових розрахунків. *Молодий вчений*. 2014. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/6/55.pdf> (дата звернення: 04.02.2020).

8. Бурак І.О. Розрахунки між діловими партнерами: форми та класифікація, *Проблеми матеріальної культури. Економічне науки*. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59029/06-Burak.pdf?sequence=1> (дата звернення: 04.02.2020).

9. Піскунов Р.О., Крамаренко А.Г. Морфологічний аналіз дескриптивних визначень поняття «розрахункові операції». *Харківський банківський інститут Університету банківської справи Національного банку України*. URL: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2014/Economics/7_169794.doc.htm (дата звернення: 05.02.2020).

10. Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення: 28.01.2020).

11. Національний банк України. Третина безготівкових розрахунків платіжними картками у розтерміналах відбувається безконтактно. 2019. URL : <https://bank.gov.ua/news/all/tretina-bezgotivkovih->

rozrahunkiv-platijnimi-kartkami-u-pos-terminalah-vidbuvayetsya-bezkontaktno (дата звернення: 08.02.2020).

12. Національний банк України. Статистика операцій банків з електронними грошима. 2019. URL : https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125412&cat_id=22918283 (дата звернення: 08.02.2020).

13. Что можно купить за биткоин в Украине. 2019. URL : <https://prostocoin.com/country/ukraine> (дата звернення: 08.02.2020).

REFERENCES:

1. Fedorychak V. (2018) Elektronna komertsiiia v Ukraini 2018: fakty, tsyfry ta tsikava statystyka [E-commerce in Ukraine 2018: facts, numbers and interesting statistics] – Available at: <https://ag.marketing/elektrona-komerciya-v-ukraini-2018/> (accessed 02 February 2020)

2. Website of the State Statistics Service (2019) tablytsia «Obsiah vyroblenoi produktsii (tovariv, posluh) subiektiv hospodariuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2013-2018 rokakh [table «Volume of produced goods (goods, services) by economic entities by types of economic activity in 2013-2018] Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 26 January 2020)

3. Ukrainian Law «Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» [About accounting and financial statement], from 16.07.1999, № 996-XIV / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed 28 January 2020)

4. Ukrainian Law «Pro elektronni dokumenty ta elektronni dokumentoobih» [About electronic documents and electronic workflow], from 22.05.2003 p. № 851-IV / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (accessed 28 January 2020)

5. Ukrainian Law «Pro zastosuvannia reistratoriv rozrakhunkovykh operatsii u sferi torhivli, hromadskoho kharchuvannia ta posluh» [About the use of registrars of settlement operations in the field of trade, catering and services], from 06.07.1995 p. № 265/95-BP / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80> (accessed 28 January 2020)

6. Tax Code of Ukraine, 02.12.2010 p. № 2755-VI / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 28 January 2020)

7. Pikhniak T. A. (2014) Ekonomichna sutnist bezghotivkovykh rozrakhunkiv [The economic essence of cashless payments], «Molodyi vchenyi» [A Young Scientist]. Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/6/55.pdf>. (accessed 04 February 2020)

8. Burak I. O. Rozrakhunkymizhdilovymy partneramy: formy ta klasyfikatsiia [Calculations between business partners: Forms and classification] Problemy materialnoi kultury – ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ [Economic Sciences]. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59029/06-Burak.pdf?sequence=1> (accessed 04 February 2020)

9. Piskunov R. O., A. H. Kramarenko Morfolohichniy analiz deskryptyvnykh vyznachen poniattia «rozrakhunkovi operatsii» [Morphological analysis of descriptive definitions of the definition of "settlement operations"] Kharkivskiyi bankivskiyi instytut Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnogo banku Ukrainy [Kharkiv Educational and Scientific Institute of SHEI "Banking University"]. Available at: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2014/Economics/7_169794.doc.htm (accessed 05 February 2020)

10. Ukrainian Law «Proelektronnu komertsiiu» (About E-commerce), from 03.09.2015 p. № 675-VIII / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (accessed 28 January 2020)

11. National Bank of Ukraine (2019) Tretna bezghotivkovykh rozrakhunkiv platizhnymy kartkami u pos-terminalakh vidbuvaietsia bezkontaktno [One-third of cashless payments by payment cards at POS terminals are made in non-contact way]. Available at: <https://bank.gov.ua/news/all/tretna-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami-u-pos-terminalah-vidbuvayetsya-bezkontaktno> (accessed 08 February 2020)

12. National Bank of Ukraine (2019) Statystyka operatsii bankiv z elektronnyymy hroshyma [Statistics of banking transactions with electronic money]. Available at: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125412&cat_id=22918283 (accessed 08 February 2020)

13. Chto mozhno kupyti za bytkoyn v Ukrayne (2019) [What can you buy for bytkoyn in Ukraine]. Available at: <https://prostocoin.com/country/ukraine> (accessed 08 February 2020)